dansk byplan
laboratorium

Byerne og det stigende havvand

OPSUMMERING AF KOMMUNEINTERVIEWS

"Vi har efterfølgende talt om at det var rigtig fint at blive stillet alle de her spørgsmål af en udenforstående, det har givet os lidt anledning til at reflektere over, hvad det er vi har brug for ift. klimatilpasning i kommunen og hvad vi synes er svært. Så tak for det."

Citat fra én af de interviewede kommuner

Opsummering af kommuneinterviews

Notat – november 2021

Dansk Byplanlaboratorium

Byerne og det stigende havvand

Byplanfaglig debat og kompetenceudvikling for planlæggere

Om undersøgelsen
Dansk Byplanlaboratorium har for Realdania undersøgt, hvilken viden og kompetenceudvikling de danske kystkommuner efterspørger til arbejdet med det stigende havvand.

Der er gennemført en kvalitativ undersøgelse af kommunernes behov for viden og kompetenceudvikling i forhold til arbejdet med stigende havvand. Særligt fokus på de planfaglige og tværfaglige dimensioner i arbejdet og forsøgsvis en afdækning af, hvordan arbejdet er placeret organisatorisk i kommunerne. Undersøgelsen er baseret på strukturerede telefoninterviews. Det overordnede mål er at få indkredset de behov som kommunerne har og oplever i øjeblikket og få fokus på, hvilke dilemmaer og prioriteringer i planlægningen, der kræver ny viden og kompetenceudvikling.

I styregruppen for arbejder har deltaget:
- Områdechef Ane Høiberg Nielsen, Vejledning - Klima og Kystbeskyttelse, Kystdirektoratet
- Chefkonsulent Laura Storm Henriksen, Kystzoneforvaltning, Kystdirektoratet
- Projektleder Annette Klysner, Bolig- og Planstyrelsen, Landsplanlægning og tilsyn
- Projektchef Mikkel Suell Henriques, Realdania

Interviews o.a. i forbindelse med undersøgelsen er udført af Dansk Byplanlaboratorium ved
- Philip Holmberg
- Ellen Højgaard Jensen
- Michael Nørgaard

dansk byplan
laboratorium

Om de interviewede kommuner

Der er afholdt interviews med 38 kommuner. Yderligere en række kommuner er inviteret til interviews, men har af forskellige årsager ikke ønsket at deltage eller ikke haft mulighed for at deltage.

Interviews er gennemført som strukturerede interviews, typisk af en varighed på op til 1 time; enkelte har varet længere. Interviews er nogle steder gennemført med én medarbejder, andre steder med flere. Der foreligger notatark/stikordsreferater på alle gennemført interviews. De interviewede er anonyme, så der er i teksten ikke referencer til enkeltkommuner, projekter eller personer.

Vi har gjort status efter interviews med de 38 kommuner og vurderet, at de temaer og fokuspunkter, der fremhæves af de interviewede, er de samme: der tegner sig et relativt klart mønster i arbejdet med planlægningen og det stigende havvand: Vi vurderer, at det foreliggende grundlag af tilstrækkeligt og retvisende i forhold til undersøgelsen formål. De interviewede kommuner er oplistet i bilag sidst i dette notat.

Arbejdsdelingen og bemandingen i kystkommunerne er meget forskellig. Det spejler bl.a. den historiske organisering, trusselsbilledet og opgaverne, der følger. Prioriteringen beror naturligt også på om, der "i mands minde" har været hændelser, der har truet mennesker, byer, bygninger, ejendomme og infrastruktur. Om truslen er håndgribelig.

De interviewede medarbejdere har forskellig faglig baggrund (fx arkitekt, landskabsarkitekt, ingeniør eller biolog eller anden planlæggerbaggrund). Den lokale opgaveløsning beror på de kompetencer som er "in-house" og forankringen i organisationen. Det sætter sammen med trusselsbilledet rammen for brugen og balancen mellem planlægning og praktiske/tekniske løsninger.

I en udstrækning får dette betydning for perspektivet og det kendskab/ejerskab de interviewede har til planlægningsredskaberne i planlovens forstand. Nogle steder er meldingen, at planlægningen i planlovens forstand ikke er det vigtigste, fordi det netop handler om "praktiske løsninger" på udfordringerne. I andre organisationer anpriser man planlægningen og roser de muligheder som planloven indeholder. Forankringen af opgaverne med det stigende havvand i planlægningen er samlet vurderet dog ikke meget stærk.

Opsummering – hovedpointerne

- Planlægning i planlovens forstand – kommuneplan og lokalplaner, anvendes i mindre omfang aktivt i arbejdet med det stigende havvand.
- De fleste interviewede embedsfolk vurderer, at der er politisk ejerskab til arbejdet med det stigende havvand. Men det beror ofte på om der har været hændelser i nyere tid og hvor aktive borgerne er.
- Størstedelen af kommunerne har en klassisk faglig arbejdsdeling (forvaltninger/afdelinger), færre har en-eller-anden form for tværgående organisering. Enkelte fremhæver både, at de har tværgående eksterne samarbejder og at disse samarbejder er helt afgørende for at kunne løse udfordringerne, der både går på tværs af kommunegrænser og økonomisk og ressourcemæssigt er en umulig opgave at løse for den enkelte kommune.
- Opgaven med borgerinddragelsen fremhæves af stort set alle interviewede som en aktuel opgave og af mange som en udfordrende opgave man ikke føler sig rustet til eller har den nødvendige faglighed eller ressourcerne til at løfte.
- Økonomien fylder meget i arbejdet med det stigende havvand. Der er ofte store forventninger/ønsker til større statslig betaling. Fordelingen af bidrag og det økonomiske ansvar mellem grundejer, kommune og stat er vanskelig at skabe forståelse for.
- Omkring halvdelen af de interviewede nævner, at de har dialog med udviklere/bygherrer, men at dette typisk handler om fastlæggelse af koter.
- Der er generel ros til Kystdirektoratet for bl.a. Kystplanlægger, men efterspørgsel på "statslige udmeldinger" om det stigende havvand. Bl.a. nævnes sikringsniveauer, vejledninger om bidragsfordeling, statslige tilskud.
- Kommunikation og borgerinddragelse hænger sammen og er samlet set noget af det, der er størst kompetenceefterspørgsel på. Her lander man ofte i en gråzone, dels fordi man ikke har de nødvendige redskaber/kompetencer til at inddrage og kommunikere med borgerne. Samtidigt er hele problematikken vanskelig, bl.a. fordi mange opfatter, at det er svært at formidle ansvaret, herunder udgiftsfordelingen, klart (grundejer/kommune/stat).
- En samlet vurdering af gældende vejledninger er, at mange der arbejder med det stigende havvand finder, at området (juridisk, teknisk, bidragsfordeling m.m.) er vanskeligt at overskue og orientere sig i.

Status og planlægning

Kommuneplan

Lovændringen fra 2018 medfører, at udpegning af områder, der er truet af oversvømmelse, skal ske senest i førstkommende kommuneplan. For de fleste kommuner vil det sige i 2021. Alternativt kan det ske med kommuneplantillæg – en "temaplan". Kommuneplanen skal indeholde retningslinjer om udpegning af områder, der kan blive udsat for oversvømmelse eller erosion. Loven angiver ikke hvilket datagrundlag eller oversvømmelseskilder, der skal ligge bag. Det skal fremgå om eksisterende eller nye rammer helt eller delvist ligger i et udpeget område. Kommuneplanrammen kan, men skal ikke, indeholde oplysninger om, hvilken type af afværgeforanstaltning, der skal etableres. Der skal i redegørelsesdelen også redegøres for sammenhæng til øvrige kommuner.

Mere end halvdelen af de interviewede anfører, at kommunen anvender kommuneplanen aktivt, mens ca. 40 % anfører, at man ikke bruger kommuneplanen eller ikke fremhæver/nævner aktiv brug af kommuneplanen.

En del af de interviewede nævner "anden planlægning", fx strategiplaner, blå planer o.a., der ikke nødvendigvis har et ophæng på de planer, der udarbejdes ifølge planloven.

Lokalplanen

Det er op til kommunen at vurdere hvilke afværgeforanstaltninger der er hensigtsmæssige at etablere ved planlægning for byudvikling mv i de udpegede områder. For oversvømmelse kan en afværgeforanstaltning eksempelvis være diger, højvandsmure eller sluser. For erosion er anvendelige metoder sandfodring som kan kombineres med hård kystbeskyttelse. Dette kan f.eks. være skråningsbeskyttelse af sten eller bølgebrydere. Derudover kan kommunerne overveje forebyggende tiltag som friholdelse af arealer. Eller når der planlægges for byggeri kan en fastsættelse af sokkekote og bygningernes placering være hensigtsmæssige at overveje.

Der er to situationer

1. *Lokalplanlægning efter, at der er kommuneplanlagt for oversvømmelse og erosion:*
   Hvis lokalplanen indeholder byudvikling, særlige tekniske anlæg eller ændret arealanvendelse så skal behovet for afværgeforanstaltninger beskrives og indarbejdes i lokalplanen

2. *Lokalplanlægning før der er kommuneplanlagt for oversvømmelse og erosion*
   Hvis lokalplanen indeholder byudvikling, ændring af arealanvendelsen eller særlige tekniske anlæg, så er der mulighed for at udarbejde et kommuneplantillæg

Kun få af de interviewede kommuner, nævner at de arbejder aktivt med det stigende havvand i lokalplaner. Når det sker, så er det ofte begrænset til at handle om koter.

Udsagn om planlægning:

- Ikke noget, de har tænkt over. Ved faktisk egentlig ikke helt, hvad de har af muligheder.
- Har forsøgt / forsøger sig frem, f.eks. ved bestemmelser i kommuneplanen og i nogle af de lokalplaner, de skriver "for tiden". Andre (i organisationen) synes, at vejledningerne til kommuneplanlægning – har været forvirrende.
- Ville være rart med et overblik over, hvad der gøres andre steder!
- Et kommunekort der opsummerer standardiserede informationer om alle kommuner – "så kan man lige klikke på en kommune og se hvad de gør og hvad deres sikringsniveau er"
- Der er gode muligheder i planloven.
- Om hvad man kan med kommuneplanen. Hvordan planlægger nu for noget, der er så "fluffy"... KP-tillæg
- Der er mange overlappende interesser i planlægningen, nogle spænder ben og er modsatrettede.

Organisering og samarbejde

Hvordan er indsatsen politisk forankret/det politiske ejerskab?
Hvorvidt det stigende havvand fylder på det politiske dagsorden i den enkelte kommune, beror bl.a. på trusselsbilledet. Har der være hændelser som har berørt borgere/virksomheder og hvor aktive er de berørte borgere i forhold til at kræve kommunal handling, kommunale løsninger. Omkring 70 % af de interviewede kommuner (embedsfolk), vurderer, at der er politisk ejerskab eller stærkt politisk ejerskab til arbejdet med byerne og det stigende havvand.

Hvordan er arbejdet organiseret på det administrative/faglige niveau?
Interviewundersøgelsen vurderer ikke, hvordan arbejdet med det stigende havvand er organiseret i detaljer. Men på det overordnede plan konkluderes, at størstedelen af kommunerne har en klassisk faglig arbejdsdeling (forvaltninger/afdelinger), færre har en-eller-anden form for tværgående organisering. Enkelte fremhæver både, at de har tværgående eksterne samarbejder og at disse er helt afgørende for at kunne løse udfordringerne, der både går på tværs af kommunegrænser og økonomisk og ressourcemæssigt er en umulig opgave at løse for den enkelte kommune.

De regionale tværgående samarbejder og netværk bliver fremhævet af flere. Netværket 100 Resilient Cities, Kyst+ (et regionalt samarbejde mellem 5 kommuner), Nordkystens Fremtid (Nordsjælland) samt Coast to Coast fremhæves. Nogle nævner også erfaringerne med samarbejder med hold af arkitekter og ingeniører; det skaber gode ideer at sætte forskellige fagligheder sammen. Tilsvarende understreges vigtigheden af samarbejde med forsyningerne og de forskellige projekter, hvor Realdania sætter det stigende havvand på agendaen. Men der er også vurderinger af, at det komplicerede i opgaven er netop det fælleskommunale.

Borgerinddragelsen

Arbejdet med borgerinddragelsen/ kommunikationen om stigende havvand
Opgaven med borgerinddragelsen fremhæves af stort set alle interviewede som en aktuel udgave og af mange som en udfordrende opgave man ikke føler sig rustet til eller har den nødvendige faglighed eller ressourcerne til at løfte.

Borgerinddragelsen i forbindelse med det stigende havvand rummer mange facetter. Det kan være alt fra "almindelige" borgermøder til komplicerede projekter, hvor der skal foretages udgiftsfordeling efter gældende regler og situationer, hvor ressourcestærke borgere presser på for bestemte løsninger i deres område; fx løsninger der ikke forringer udsigt eller lignende. "Det er svært at arbejde med boomers", lyder én kommentar.

5 kommuner fremhæver såkaldte gør-det-selv-løsninger som en udfordring. I nogle tilfælde kan der være tale om ulovligheder, men det kan også være ældre løsninger i områder, hvor der er behov for at lave større, fælles løsninger.

Kommunikationen er et særligt perspektiv ved borgerinddragelsen. Her efterspørges viden og erfaringer. Vi ser situationer som er identiske til anden form for planlægning/projekter, der forudsætter borgerinddragelse: kommunikationen er ikke prioriteret og kommunikationsfolk er ikke tilkoblet projekterne, og dermed er det den faglige projektleders ansvar at sørge for kommunikationen. Ikke umuligt, men også en tidskrævende opgave.

Her et par citater, der belyser arbejdet med borgerinddragelsen og kommunikationen:

- Kommunikationen med erhverv, borgere, politikere og ledelse er den svære del. Hvordan får man politikerne til at tage valg, der rækker 30-50 år frem? Alvoren er svær at kommunikere ud på kort, mellemlangt og langt sigt.
- Behov for viden om at formidle det tekniske, om løsninger. Kunne ske som man gør med affaldssortering… kunne være landsdækkende med gode eksempler. Målrette formidlingen til børn.
- Det kunne være fint med drøftelse af kommunens rolle når borgerne ikke er enige. Hvad når projekterne er unødvendige? Hvad er kommunens ansvar? Måske er der behov for en model for, hvordan man går ud til borgerne.
- Det er ressourcetungt at inddrage, så det bliver regelmæssigt nedprioriteret.
- Kompetencer om kommunikation efterspørges.
- Borgerprocesser/sparring herom kunne være et netværksemne, et område, hvor kompetencer kan styrkes.
- Svage på involvering. Formidling og borgerinddragelse er en faglighed i sig selv. Faglighed på kommunikation mangler.

Brug af rådgivere/konsulenter i planlægningsarbejder ifht. stigende havvand
Stort set alle bruger rådgivere til arbejdet med det stigende havvand. Der er spurgt ind til dette i undersøgelsen generelt; svarene er i stor udstrækning generelle, men rummer alt fra tætte samarbejder med faste rådgivere til at man er tvunget til at bruge rådgivere. For mange rådgivere er arbejdet med det stigende havvand/de tekniske løsninger o.a. nyt land, så ofte udvikles undervejs.

Samarbejdet med udviklere, private bygherrer
Omkring halvdelen af de interviewede nævner, at de har dialog med udviklere/bygherrer, men at dette typisk handler om fastlæggelse af koter. Én nævner, at man ønsker byggeaktivitet for enhver pris og ikke ønsker at stille "unødige" krav til bygherrer.

Spørgsmålet var medtaget for at få indblik i om nogle kommuner drøfter fremtidens stigende havvand/ scenarier med de som udvikler og bygger i den pågældende kommune. Problematikken rummer grundlæggende et spørgsmål om ansvaret for byggerier i områder, der bliver udsatte ved stigende havvand.

Kompetencer og viden

Er der særlig kompetencer I har brug for til at styrke arbejdet med stigende havvand?
Interviews har fokuseret på, hvilken efterspørgsel der er på kompetenceudvikling i forhold til arbejdet med byerne og det stigende havvand; inden for de temaer, der ellers er slået an i spørgeskemaet. Fra hvert interview, hvor der er formuleret efterspørgsel på kompetenceudvikling, er de 3 væsentligste taget med i opsummeringen i nedenstående tabel.

Stigende havvand: Efterspørgsel på forskellige kompetencer

Diagram: Antal gange emner er nævnt i interviews med kommuner om arbejdet med planlægning og stigende havvand. Hvor der er i interviews er formuleret efterspørgsel på kompetenceudvikling, er de 3 væsentligste taget med i opsummeringen

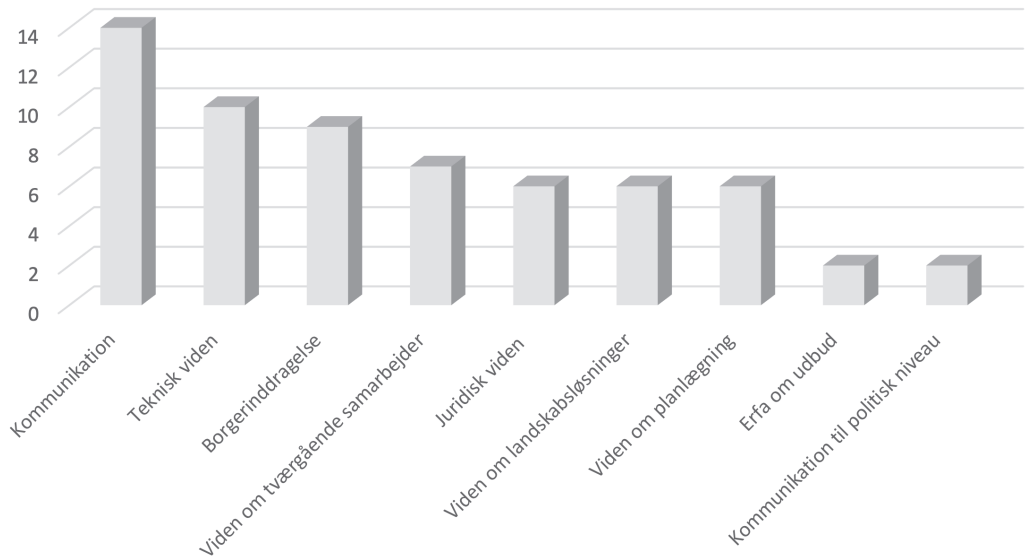

Udsagn om efterspørgsel på kompetenceudvikling

- Det kunne være fint med formidlingsværktøjer, der rækker ud til ikke-fagfolk. Vejledning til grundejerforeninger og konkrete løsningsforslag til bygherrerne
- Det kysttekniske mangler. Er løsningen god nok? Er ansøgningen god nok?
- Svært at køre mange fælleskommunale kystprojekter.
- Modningsprocesser er nødvendige for mange arbejdsgange.
- Har brugt Trekantsområdet netværk meget, men kunne godt have brug for mere netværk
- Kurser om myndighedsbehandling om kystbeskyttelse, udbudt af Kystdirektoratet
- Medskabelse og involvering
- Hvordan skaffer man ressorucer?
- Hvordan man som default laver "grønne lokalplaner"
- Regler om krav man kan stille til byggematerialer mv
- Udbud: man mangler viden om udbud på området; fx teknisk viden om bølgekraft.
- Det vil være fint med debatmøder med tværfaglige indlæg og inspiration til kommuneplanlægningen
- Det teknisk faglige har man forståelse for, mens det juridiske og det processuelle er det svære = her efterspørges kurser/viden. (Det er det juridiske og rollen som procesfacilitator der fylder i arbejdet)

Kommunikation og borgerinddragelse hænger sammen og er samlet set noget af det, der er størst efterspørgsel på. Her lander man ofte i en gråzone, dels fordi man ikke har de nødvendige redskaber/ kompetencer til at inddrage og kommunikere med borgerne. Samtidigt er hele problematikken vanskelig, bl.a. fordi mange opfatter, at det er svært at formidle ansvaret, herunder udgiftsfordelingen, klart (grundejer/kommune/stat).

Den "lokale strandvej/guldkyst" er er nævnt nogle steder. Her oplever man, at borgergrupper næsten kan drive professionelt lobbyarbejde for bestemte løsninger eller for grundlæggende at skabe opbakning til løsninger, der ud fra et helhedssyn ikke nødvendigvis vil have højeste prioritet.

Vejledninger

Vurdering af gældende vejledninger og behov for flere/ andre typer af vejledninger, viden o.a.

Interviews har fokuseret på, hvilken efterspørgsel der er på andre typer af vejledninger i forhold til arbejdet med byerne og det stigende havvand; inden for de temaer, der ellers er slået an i spørgeskemaet. Fra hvert interview, hvor der er formuleret efterspørgsel på anden vejledning, er de 3 væsentligste taget med i opsummeringen.:

Stigende havvand: Efterspørgsel på forskellige vejledninger

Diagram: Antal gange emner er nævnt i interviews med kommuner om arbejdet med planlægning og stigende havvand. Hvor der er i interviews er formuleret efterspørgsel på vejledninger, er de 3 væsentligste taget med i opsummeringen

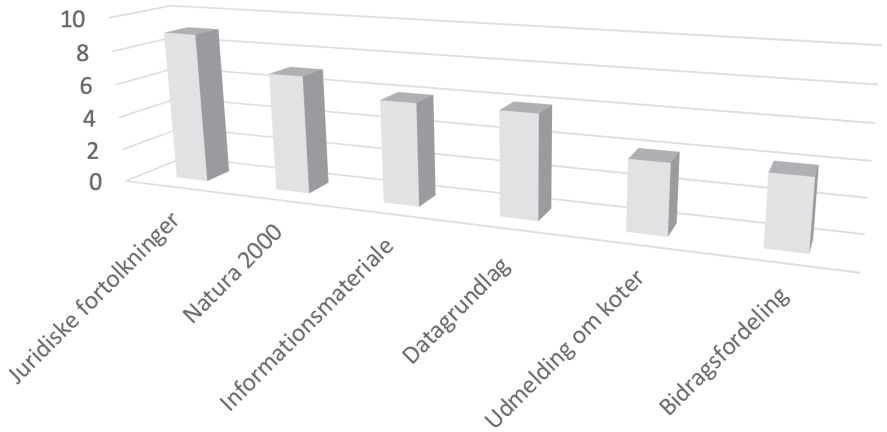

En samlet vurdering af gældende vejledninger er, at mange der arbejder med det stigende havvand finder, at området (juridisk, teknisk, bidragsfordeling m.m.) er vanskeligt at overskue og orientere sig i. Noget skyldes ressourcerne/bemandingen, andet skyldes, at området reelt er kompliceret.

En række enkeltstående udsagn tegner et billede af, hvordan vejledningerne opfattes. Nogle ser behov for en læsevejledning, fordi der er rigtigt meget inspiration at hente. Det kan næsten grænse til overinformation, lyder én vurdering. Én interviewperson efterspørger en guide til, hvad der findes af ny litteratur, fordi det er svært at følge med i udviklingen med ny lovgivning og nye vejledninger. Man efterspørger udmelding om beskyttelsesniveauer i et "rimeligt niveau", som tidligere nævnt.

Kommunerne har i organisationerne som regel kompetencerne til at lave udbud af opgaver, men nogle efterspørger viden om at lave at lave de helt rigtige udbud. (Jf. også ekspertinterviews)

Overblik over kommunernes ansvar og pligter i forhold til planer og byggesager, når det handler om det stigende havvand.

Der er positive vurderinger af Kystdirektoratets indsats, når direktoratet nævnes. Kystplanlægger nævnes i flere sammenhænge.

- Kystplanlægger er et centralt og meget brugbart værktøj
- Med det nye kystplanlægger-værktøj taler kommune og udvikler samme sprog. Det er godt!
- Kystplanlægger er bare lækker
- Man kender Kystplanlægger og har også efter god dialog med KD fået justeret scenarier
- Kystdirektoratets nye kystværktøj er godt.
- Kystdirektoratet har været gode til at give sparring og er stillet op på stedet. Generelt gode redskaber fra Kystdirektoratet. Risikostyringsplan er godt redskab.

NATURA 2000

- Der er fx nogle Natura2000 begrænsninger – oplevet, hvor man måske kun kan lave en metalspunsvæg i stedet for et projekt med flere merværdier og natur. Man møder en stopklods i reglerne. Her må staten hjælpe
- Et Natura 2000-området "lagt helt ud til cykelstien", hvilket gør det umuligt at placere et dige eller andet. Lovgrundlaget er ikke sammenhængende – man ønsker at det skal hænge sammen.
- Nr. 1 udfordring: : Natura 2000 – hvordan kan man planlægge i et Natura 2000 område; det kan trække ud og er udfordring nr. 1. Her kan være modstridende hensyn, man ønsker noget, der kan tilpasses/ balancere økonomi, landskab og kyst.

Datagrundlag

- Har (tidligere) haft problemer med datagrundlag. Der har manglet teknisk præcis data.
- Problem at staten ikke melder klart ud om tal er max eller gennemsnitshøjde.
- Det, der er vigtigt, er statens rolle. I øjeblikket træder staten vande. I Holland har de et helt ministerium
- Savner national konsensus om forskellige tal
- Svært at vælge sine informationskilder

Udgiftsfordeling

- Udgiftsfordeling et komplekst emne – forslag om at forankre det hos taksationsmyndighed.
- Der ønskes mere konkret vejledning om bidragsfordelingen, også ifht til ledningsejere. Mange kommuner er i gang med bidragsfordelingen og løsningerne fokuserer på "parter", arealer, ejendommenes værdi m.m. "Vi må selv regne den ud". Her efterspørges større klarhed.
- Økonomien – en retfærdig bidragsfordeling - er den største enkeltbarrierer for indsatsen.

De tværgående løsninger

- Tværfagligt/flerfagligt – der er mange hensyn, der skal løftes – hvordan gør man det
- Hvor er faldgrupperne, når flere kommuner arbejder sammen, hvordan organiserer man et samarbejde
- Vigtigt at komme yderligere op i helikopteren – og se sammenhængen til byudvikling, mobilitet, infrastruktur, biodiversitet
- Vejledning ønskes: kystbeskyttelse indtænkes i byudvikling, indpasses i byen kvalitet/bænke, cykelstier, strandpromenade.
- Mere samtænkning mellem andre emner.
- Mangler rammer for komplekse situationer.
- Fokus på samspillet mellem grundvand, vandløb og det stigende havvand ønskes.
- Vigtigt med helhedssyn på løsningerne, biodiversitet m.m.

Strategien

- Der kræves statslig styring, og som også er differentieret efter, hvor i landet vi er. Der skal måske beskyttes nord for København, men ikke nødvendigvis på Samsø.
- Sætte fokus på at tilbagetrækning er en mulighed.
- Fokus på paradokset at værdi akkumuleres i områder der er dyre at beskytte, og hvordan man rent praktisk kan gøre det. Strategi for det, tak. Ikke alle områder kan bære en sådan investering.
- Borgerne forventer at kommune og stat skal være mere finansierende; men kommunen har ikke reelt pengene.
- Synspunkt: normalt er der lighed for loven, men på Vestkysten og i Sønderjylland betaler staten… men hvem har gavn.

Samlet vurdering

Planlægning i planlovens forstand – kommuneplan og lokalplaner, anvendes som nævnt i mindre omfang målrettet i arbejdet med det stigende havvand, formentligt ofte i et omfang, der indløser de formelle krav. Der er derfor potentiale for at formidle, hvordan planlægningen kan anvendes og inspirere til, hvordan det kan gøres. **Planlægningen, tidsperspektivet og prioriteringen af indsatser vurderes også at være en god anledning til systematisk dialog mellem embedsfolk/teknikere og de politiske beslutningstagere.** Mange steder er hukommelsen kort og tilgangen til arbejdet beror i en udstrækning på om, der har været hændelser i "mands minde".

Organiseringen af arbejdet med det stigende havvand er ofte klassisk opdelt (forvaltninger/afdelinger). Nogle har har en-eller-anden form for tværgående organisering. Enkelte fremhæver både, at de har tværgående eksterne samarbejder og at disse samarbejder er helt afgørende for at kunne løse udfordringerne, der både går på tværs af kommunegrænser og økonomisk og ressourcemæssigt er en umulig opgave at løse for den enkelte kommune. **Inspiration og viden om, hvordan man effektivt og operationelt kan organisere arbejdet med det stigende havvand administrativt og politisk vurderes at være oplagt.**

Der efterspørges **viden og erfaringer om kommunikationen og borgerinddragelsen.** Her lander medarbejdere ofte i en gråzone, dels fordi man ikke har de nødvendige redskaber/kompetencer til at inddrage og kommunikere med borgerne. Samtidigt er hele problematikken vanskelig, bl.a. fordi mange opfatter, at det er svært at formidle ansvaret, herunder udgiftsfordelingen, klart (grundejer/kommune/stat).

Status vurderes at være identisk til anden form for planlægning/projekter, der forudsætter borgerinddragelse: kommunikationen er ikke prioriteret og kommunikationsfolk er ikke tilkoblet projekterne, og dermed er det den faglige projektleders ansvar at sørge for kommunikationen. Ikke en umulig opgave, men det er en særskilt disciplin og det er en tidskrævende opgave.

Mange der arbejder med det stigende havvand finder, at området **juridisk, teknisk, ifht. bidragsfordeling** m.m. er vanskeligt at overskue og orientere sig i. Noget skyldes ressourcerne/bemandingen (de ansvarlige har vidt forskellige forudsætninger for at løse opgaverne, bl.a. beroende på uddannelsesbaggrund). Tilbage står formentligt stadig et behov for at formidle vejledninger og redskaber.

Kommuner der har deltaget i interviews: Byerne og det stigende havvand

Byplanfaglig debat og kompetenceudvikling for planlæggere

- Norddjurs
- Aarhus
- Frederikssund
- Holbæk
- Solrød
- Hvidovre
- København
- Randers
- Odense
- Svendborg
- Assens
- Morsø
- Roskilde
- Stevns
- Dragør
- Aabenraa
- Hedensted
- Vejle
- Tønder
- Tårnby
- Samsø
- Gribskov
- Læsø
- Struer
- Odsherred
- Haderslev
- Køge
- Odder
- Guldborgssund
- Lemvig
- Holstebro
- Middelfart
- Syddjurs
- Ringkøbing-Skjern
- Sønderborg